

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 28.10.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- talous- ja suunnittelujohtaja Antti Karila, sisäministeriö
- osastopäällikkö Tomi Vuori, sisäministeriö
- strategia- ja ohjausyksikön johtaja Tiina Snellman, sisäministeriö
- suunnittelupäällikkö, everstiluutnantti Jarkko Kolehmainen, sisäministeriö
- johtava asiantuntija Katja Kaukonen, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Annina Ceder, sisäministeriö
- hallitusneuvos Eeva Mäenpää, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Lauri Piirainen, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Roosa Valkama, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Jussi Lammassaari, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtava asiantuntija Antti Kaihovaara, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Jussi Lind, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- poliisiylivoimajohtaja Ilkka Koskimäki, Poliisihallitus
- osastopäällikkö Teemu Lehti, suojelupoliisi
- hyvinvointialuejohtaja Max Lönnqvist, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
- vt. hyvinvointialuejohtaja Katja Virta, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
- pääekonomisti Minna Punakallio, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Minna Korkiakoski-Västi, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- neuvottelupäällikkö Kari Eskola, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- professori Teemu Malmi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Häätäkeskuslaitos

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

- keskusrikospoliisi
- Maahanmuuttovirasto
- Pelastusopisto
- Tulli
- Kanta-Hämeen hyvinvointialue
- Keski-Suomen hyvinvointialue
- Lapin hyvinvointialue
- Pirkanmaan hyvinvointialue
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue
- Satakunnan hyvinvointialue
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- Ammattiliitto Pro ry
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Rajaturvallisuusunioni ry
- Suomen pelastusalan ammattilaiset SPAL ry
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sisäinen turvallisuus

Yleistä sisäisen turvallisuuden viranomaisten määrärahoista

Eduskunta on viimeisimmän sisäisen turvallisuuden selonteon yhteydessä edellyttänyt, että hallitus huolehtii sisäisen turvallisuuden keskeisten viranomaisten (poliisi, Rajavartiolaitos, pelastustoimi, Häätäkeskuslaitos, Tulli ja Maahanmuuttovirasto), rikosoikeudenhoidon ketjuun kuuluvien oikeushallinnon viranomaisten (Syyttäjälaitos ja Rikosseuraamuslaitos) sekä tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja turvaa niiden rahoituspohjan vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla (HaVM 19/2021 vp, EK 11/2022 vp — VNS 4/2021 vp). Hallintovaliokunta toteaa, että Suomen turvallisuusympäristö on mainitun kannanoton jälkeen olennaisesti muuttunut, minkä vuoksi sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintaedellytysten ja rahoituksen turvaaminen on vielä aiempaakin tärkeämpää. Valiokunta painottaa sisäisen turvallisuusviranomaisten riittävien resurssien merkitystä myös kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus voidaan turvata ainoastaan huolehtimalla siitä, että kaikilla turvallisuusviranomaisilla on tarvitsemansa resurssit tehtäviensä hoitamiseen. Valiokunta korostaa tässä lausunnossa erityisesti suojelupoliisin ja Rajavartiolaitoksen riittävien resurssien turvaamista.

Hallintovaliokunta pitää sisäministeriön hallinnonalan kehystason merkittävää nostamista erittäin perusteltuna ottaen huomioon valiokunnan toistuvat kriittiset näkemykset (esim. HaVL 28/2022 vp ja HaVL 16/2022 vp) sisäministeriön hallinnonalan virastojen rahoitusvajeesta. Valiokunta toteaa, että panostukset sisäiseen turvallisuuteen ovat välttämättömiä sisäisen turvallisuuden viranomaisten muuttuneessa toimintaympäristössä, jossa viranomaiset kohtaavat aiempien turvallisuusuhkien lisäksi yhä monimuotoisempia uusia uhkia. Valiokunta tähdentää, että sisäisen turvallisuuden viranomaiset, etenkin poliisi ja Rajavartiolaitos, ovat ensivasteen viranomaisia useimmissa hybriditilanteissa. Tämä korostuu entisestään Suomen ollessa Naton jäsen.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

Sisäministeriön pääluokkaan ehdotetaan vuoden 2025 talousarvioon yhteensä noin 2,2 miljardin euron määrärahaa, mikä on noin 372 miljoonaa euroa vähemmän kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa. Hallitusohjelman mukaisia tuottavuustoimenpiteitä ja keväällä 2024 linjattuja toimintameno säästöjä on kohdistettu sisäministeriön hallinnonalalle yhteensä 26,9 miljoonaa euroa. Valiokunta tähdentää, että Suomen turvallisuusympäristön muutos, tilannekuva ja tunnistetut riskit edellyttävät riittäviä resursseja turvallisuusviranomaisille, jotta yllättäviin muutoksiin ja kriiseihin kyetään varautumaan ennakoivasti ja määrätietoisesti. Oikeusministeriön, sisäministeriön ja puolustusministeriön hallinnonalojen osuus valtionhallinnon toimintamenoihin kohdistuvasta säästöstä on pienempi (0,81% toimintamenoista) kuin muilla hallinnonaloilla (3,58% toimintamenoista).

Hallintovaliokunta pitää nykyisessä turvallisuustilanteessa välttämättömänä, että turvallisuusviranomaisten keskeinen rooli on säästöpäätöksiä tehtäessä pyritty ottamaan huomioon. Hallitus on esimerkiksi linjannut, ettei poliisien ja rajavartioiden määrää vähennetä. Valiokunta kiinnittää kuitenkin samalla huomiota siihen, ettei Tullia ole rinnastettu säästöpäätöksiä tehtäessä turvallisuusviranomaisiin, toisin kuin hallitusohjelmassa ja esimerkiksi viimeisimmässä sisäisen turvallisuuden selonteossa. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös Tullin toimintaedellytykset keskeisenä PTR-viranomaisena turvataan. Valiokunta katsoo, että hallituksen tulee vielä arvioida Tulliin kohdistuvia säästövelvoitteita.

Valiokunta kiinnittää kaikkien viranomaisten osalta huomiota ICT-järjestelmien laatuun, pitkään käyttöikänsä, toimivuuteen ja käyttökustannusten hallintaan koko niiden elinkaaren ajan sekä varsinkin laajojen tietojärjestelmähankkeiden johtamiseen. Tietojärjestelmähankkeet on kyettävä toteuttamaan niin, että järjestelmistä on tosiasiallista hyötyä toiminnan kehittämisessä. Valiokunta toteaa, että hybridiivaikuttamisen lisääntyessä korostuvat myös tietojärjestelmien toimivuus ja tietoturvasuus. Yleinen kustannustason nousu kiihdyttää menopaineita etenkin ICT- ja toimitilakustannuksissa, mikä voi lisätä viranomaisten rahoitusvajetta nopeastikin. Valiokunnan käsityksen mukaan yleinen kustannustason nousu asettaa haasteita kaikille viranomaisille.

Valiokunta on useissa yhteyksissä korostanut viranomaisten välisen sujuvan tiedonkulun merkitystä. Valiokunta pitää viranomaisten välistä poikkihallinnollista yhteistyötä erittäin tärkeänä ja toteaa, että toimivalla yhteistyöllä voidaan saada merkittäviä synergiaetuja ja säästää näin ollen myös resursseja.

Suojelupoliisi

Suojelupoliisin tuottama tiedustelutieto on oleellinen osa kansallisen turvallisuuden uhkien torjuntaa ja ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa. Turvallisuusympäristön kehittyminen jatkuvasti vaikeammin ennakoitavaan suuntaan korostaa tiedustelulla hankitun analysoidun tiedon merkitystä. Nato-jäsenyys on lisännyt suojelupoliisin kansainvälistä yhteistyötä ja edellyttää edelleen panostamista tietojärjestelmien hankkimiseen, rakentamiseen ja ylläpitoon sekä tiedonhallintaan.

Suojelupoliisin resursointia on viime vuosina perustellusti vahvistettu, jotta sillä on edellytykset hoitaa vuonna 2019 voimaan tulleen siviilitiedustelulainsäädännön mukaiset tehtävät. Suojelupoliisin toimintaedellytyksiä, organisaatiota ja suorituskykyä onkin kehitetty määrätietoisesti. Kes-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

keinen elementti uusien toimivaltuuksien tehokkaassa soveltamisessa on ollut viraston teknisen suorituskyvyn rakentaminen. Tämä toimintakyky on myös kyettävä pitämään yllä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Hallintovaliokunta pitää välttämättömänä, että suojelupoliisin toimintakyky turvataan. Vuodelle 2025 suojelupoliisin toimintamenoihin ehdotettu määräraha (n. 64,8 milj. euroa) ei valiokunnan saaman selvityksen mukaan riitä nykyisen suorituskyvyn ja henkilöstön ylläpitämiseen. Suojelupoliisille on vuoden 2024 kolmannessa lisätalousarviossa ehdotettu 5 miljoonan euron lisäystä, jolla on tarkoitus turvata viraston kriittinen suorituskyky ja toiminta. Tämäkään lisärahoitus ei valiokunnan käsityksen mukaan riitä nykyisen tasoisen toiminnan turvaamiseen, vaan siihen tarvitaan 9,8 miljoonan euron vuotuinen lisärahoitus. Haastava määrärahatilanne johtuu osaltaan investointeihin tarkoitetun määrärahan yhteydessä myöntämättä jääneestä ylläpito- ja kehittämishoiduksesta. Rahoitusvajeen taustalla ovat myös muut virastosta riippumattomat syyt, kuten kasvaneet ICT-menot ja toimitilahankkeen viivästyminen.

Talousarvioehdotuksesta ilmenee, että suojelupoliisin henkilöstömäärä on tällä hetkellä noin 580. Ensi vuodelle ehdotettu määrärahataso aiheuttaa henkilöstömenoihin 4,4 miljoonan euron säästötarpeen, joka vastaa noin 60 henkilötyövuotta. Hallintovaliokunta pitää erittäin huolestuttavana, että suojelupoliisi on joutunut käynnistämään taloustilanteensa vuoksi yhteistoimintaneuvottelut henkilöstön vähentämiseksi. Valiokunta edellyttää, että suojelupoliisille turvataan sen tarvitsemat resurssit.

Rajavartiolaitos

Hallintovaliokunta pitää välttämättömänä, että Suomen rajaturvallisuus, Rajavartiolaitoksen riittävät resurssit, kalusto ja teknologia varmistetaan, kuten hallitusohjelmassakin todetaan. Rajavartiolaitoksen toimintamenoihin on tehdyillä päätöksillä osoitettu lisämäärärahaa operatiivisen toiminnan kasvaviin kuluihin (toimitilat, ICT-menot, uudet laivat ja lentokoneet sekä itärajan este). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan määrärahalisäysten taso ei riitä kattamaan aiemmista sopeuttamistoimista, kustannustason noususta ja uusien suorituskykyjen käyttöönotosta aiheutuvista kasvavista kustannuksista johtuvaa rahoitusvajetta. Lisärahoitus on ollut pääosin kertaluonteista.

Rajavartiolaitoksen toimintamenoihin (26.20.01) ehdotettu määräraha (312 656 000 euroa) on noin 21 miljoonaa euroa pienempi kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa. Ehdotettu 6 miljoonan euron lisäys materiaalihankintoihin ja ICT-kuluihin ei poista Rajavartiolaitoksen sopeuttamistarpeita, mutta auttaa operatiivisen toiminnan ja keskeisten suorituskykyjen ylläpidossa vuonna 2025. Rajavartiolaitoksen investointeihin (26.20.70) ehdotetusta määrärahasta (120 750 000 euroa) 111,5 miljoonaa euroa kohdistuu ulkovartiolaivojen hankintaan.

Hallintovaliokunta on jo aiemmin kiinnittänyt huolestuneena huomiota siihen, että Rajavartiolaitoksen perusrahoituksessa on merkittäviä vajeita nykyisen tasoisen toiminnan jatkamiseksi, mikä korostuu muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Kevään kehysriihessä päätetyt tuottavuustoimet ja lisäsäästöt vaikeuttavat tilannetta entisestään. Rahoitusvaje on vuonna 2025 noin 25 miljoonaa euroa. Rajavartiolaitos joutuu aloittamaan määrärahatilanteen vuoksi toimintansa sopeuttamisen vuodesta 2025 alkaen. Sopeuttamistarpeella on väistämättä myös henkilöstövaikutuksia. Turval-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

lisuustilanteen edellyttämän tavoitetilan (3 100 htv) ja määräraha-kehityksen välinen ero on kehyskauden lopulla 140 henkilötyövuotta.

Rajavartiolaitos joutuu määrärahatilanteen vuoksi esimerkiksi supistamaan hankintojaan, vähentämään harjoituksia ja koulutusta sekä laskemaan riskiarvioon perustuen operatiivisen toiminnan tasoa. Esimerkiksi lentotunteja vähennetään ja yhdestä ulkovartiolaivasta luovutaan aikaistetusti. Valiokunta huomauttaa, että kaluston ja materiaalin elinkaarenhallinnan mukaisten hankintojen lykkäämisen seuraukset saattavat näkyä tulevina vuosina nousevina kustannuksina.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että Rajavartiolaitokselle turvataan sen tarvitsemat resurssit. Kuten valiokunta on useissa yhteyksissä todennut, Rajavartiolaitoksen rooli korostuu etenkin nykyisessä turvallisuustilanteessa, jossa se kohtaa usein ensimmäisenä viranomaisena sekä ulkoisen että sisäisen turvallisuuden uhkia. Rajaturvallisuus, turvallisuus merialueilla sekä alueellinen koskemattomuus ja puolustusvalmius on kyettävä varmistamaan kaikissa olosuhteissa. Lainsäädäntöön on viime aikoina tehty useita muutoksia, joilla on parannettu erityisesti Rajavartiolaitoksen kykyä torjua erilaisia hybridiuhkia. Valiokunta katsoo, että Rajavartiolaitoksella tulee olla riittävät resurssit myös uusien toimivaltuuksien ja suorituskykyjen täysimääräiseen hyödyntämiseen.

Poliisi

Poliisin toimintamenojen määrärahatasoa on nostettu merkittävästi kuluvalle hallituskaudella. Poliisin henkilöstömäärä on ollut tasaisessa kasvussa jo vuodesta 2017 alkaen, mutta aiemmat lisäykset ovat olleet pääosin kertaluonteisia. Poliisin operatiivisissa tehtävissä olevan henkilöstön määrä kasvaa kehyskaudella 500 henkilötyövuodella yli 8 000 henkilötyövuoteen (v. 2024 ennuste: 7 698 htv, v. 2025 arvio: 7 754 htv). Valiokunta pitää myönteisenä, että määrärahatason nosto varmistaa vihdoin mahdollisuuden poliisin toiminnan pitkäjänteisen suunnitteluun. Poliisin toimintamenojen taso nousee kehyskauden loppuun mennessä 1 miljardiin euroon vuonna 2027. Valiokunta pitää välttämättömänä, että poliisin määrärahat säilyvät tehtyjen päätösten mukaisella tasolla.

Poliisin toimintamenoihin ehdotettu määräraha (975 milj. euroa) on noin 24 miljoonaa euroa suurempi kuin edellisessä talousarviossa. Merkittävä osa lisäyksestä liittyy edellä mainittuun poliisien määrän portaittaiseen nostamiseen. Lisärahoituksella panostetaan myös koulupoliisitoimintaan, talousrikostutkintaan ja sen kyvykkyyden parantamiseen erityisesti verkkoympäristössä sekä nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuntaan. Valiokunta pitää ehdotettuja lisäyksiä tärkeinä, mutta toteaa samalla, että mainittuihin toimintoihin tulisi saada pysyvä lisärahoitus.

Valiokunta korostaa, että ilmenneisiin nuorisirikollisuuden ongelmiin tulee puuttua määrätietoisesti ja riittävän ajoissa. Poliisille on aiemmin myönnetty 5 miljoonan euron määräraha nuorisirikollisuuden ehkäisyyn ja torjuntaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että nuorisirikollisuuden torjuntaan panostetaan, mutta toteaa samalla, että esimerkiksi moniammatillisessa Ankkuri-toiminnassa tarvitaan poliisin lisäksi myös muiden toimijoiden riittävää resursointia. Valiokunta korostaa laajemminkin ennalta estävän toiminnan merkitystä. Muun ohella koulupoliisitoiminnan lisäämisellä voi olla ennalta estävää vaikutusta nuorisirikollisuuteen. Valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että erilaiset haitalliset ilmiöt, kuten nuoriso- ja jengirikollisuuden kasvu leviävät

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

nopeasti myös maakuntakeskuksiin ja muihin suurempiin kaupunkeihin, mikä tulee ottaa huomioon poliisin resurssien kohdentamisessa.

Valiokunta toteaa, että tavoitetta operatiivisen henkilöstön lisäämisestä ei voida toteuttaa, ellei poliisikoulutukseen hakeudu riittävästi poliisin ammattiin soveltuvia, koulutusvaatimukset täyttäviä hakijoita. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että koulutusvaatimukset täyttäviä hakijoita on riittävästi, jotta poliisikoulutuksen aloituspaikat myös saadaan täytettyä. Poliisikoulutuksen tulee jatkossakin vastata tulevaisuuden työelämän ja yhteiskunnan kehityksen tarpeisiin. Tämän vuoksi poliisikoulutusta on jatkuvasti kehitettävä. Samalla on huolehdittava poliisin ammatin veto- ja pitovoimatekijöistä, kuten laadukkaasta henkilöstöjohtamisesta, työhyvinvoinnin edistämisestä ja riittävästä työnohjauksesta, sekä työturvallisuudesta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallitusohjelman tavoite poliisien määrän lisäämisestä toteutuu suunnitellulla opiskelijamäärällä. Vuodelle 2024 poliisikoulutukseen on ollut 500 aloituspaikkaa. Vuonna 2025 suomenkielisestä koulutuksesta arvioidaan valmistuvan 239 ja ruotsinkielisestä 10 henkilöä. Harjoittelussa tulee olemaan ensi vuonna 539 opiskelijaa. Vuonna 2025 alkavaan koulutukseen on 450 aloituspaikkaa. Kaikki ensi vuonna aloittavat siirtyvät harjoitteluun vuoden 2027 aikana.

Myös poliisille aiheutuu säästövelvoitteita uusien julkisen talouden sopeuttamistoimien johdosta. Poliisin tuottavuuden lisääminen muodostuu pitkällä aikavälillä rakenteellisista kehittämistoimista, aiemmin päätetyn vakauttamissuunnitelman toimeenpanosta ja pysyvien kustannusten hillinnästä. Valiokunta pitää tärkeänä, että pääpaino tuottavuusohjelmassa on toiminnan tehostamisessa ja kehittämisessä. Valiokunta katsoo, että tuottavuussäästöt tulee toteuttaa niin, etteivät ne vaikuta poliisin operatiiviseen toimintaan. Erityisesti vallitsevassa turvallisuustilanteessa on välttämätöntä, että poliisin operatiivisissa tehtävissä toimivan henkilöstön määrän lisäykset toteutuvat hallitusohjelman ja aiemmin tehtyjen kehyspäätösten mukaisesti. Valiokunta toteaa lisäksi, että myös poliisin toiminnan kustannukset ovat voimakkaassa kasvussa, eikä myönnetty lisämääräraha riitä kattamaan tulevien vuosien menotarpeita.

Valiokunta pitää perusteltuna, että yhdeksi painopisteeksi otetaan lisääntyvän rahoituksen turvin rikostorjunta ja panostetaan erityisesti päivittäisrikostutkintaan, joka on viime vuosina pahasti ruuhkautunut. Työmäärä on päivittäisrikostutkinnassa erittäin suuri, mikä on osaltaan johtanut henkilöstön uupumiseen ja hakeutumiseen muihin poliisin tehtäviin. Päivittäisrikostutkinnan ja rikosten esikäsittelytoiminnan toimivuus vaikuttaa merkittävästi siihen, miten luotettavaksi kansalaiset kokevat poliisin toiminnan.

Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden avulla voidaan tehostaa esimerkiksi esitutkintaa ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa sekä muutoinkin rikollisuuden ja terrorismin torjuntaa. Valiokunta pitää tärkeänä myös poliisin ja ulosottoviranomaisen sujuvaa yhteistyötä rikosyhödyn takaisin saamiseksi. Valiokunta kiirehtii näihin kokonaisuuksiin liittyvien lainsäädäntömuutosten valmistelua. Valiokunta toteaa, että aiemmin tehdyt kehittämistoimenpiteet ovat jo alkaneet vaikuttaa käytännön poliisitoimintaan. Valiokunta toteaa lisäksi, että työtä harmaan talouden torjumiseksi tulee tehostaa ja määrätietoisesti jatkaa.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

Valiokunta pitää tärkeänä, että poliisin läsnäolo koko maassa turvataan. Valiokunta katsoo, että poliisin toimintamenojen tason nostamisen tulee parantaa poliisin näkyvyyttä myös harvaan asutuilla alueilla ja maakuntakeskusten ulkopuolella.

Hätäkeskuslaitos

Tuottavuusohjelman mukaiset säästöt kohdentuvat myös Hätäkeskuslaitokseen. Valiokunta on aiemmin useissa yhteyksissä todennut, että Hätäkeskuslaitoksen toimintaa ja suorituskykyä ei kyetä turvaamaan ilman riittäviä henkilöstöresursseja. Henkilöstöresurssien vähäisyys on pidemmän aikaa näkynyt korkeana sairauspoissaolojen määränä ja heijastuu suoraan myös viraston palvelutasoon ja kansalaisten avunsaannin sujuvuuteen. Valiokunta korostaa, että hätäkeskustoiminnan sujuvuudella on suora vaikutus hätäkeskuspalveluja käyttävien viranomaisten (poliisi, Rajavartiolaitos, pelastustoimi, sosiaali- ja terveystoimi) lakisäätteisten tehtävien hoitamiseen ja palvelujen saatavuuteen ja siten ihmisten turvallisuuteen. Tämän vuoksi sinänsä välttämättömiä säästötoimenpiteitä ei tule kohdistaa operatiiviseen päivystyshenkilöstöön. Lisäksi on tärkeää, että Hätäkeskuslaitos ja muutkin virastot voivat edelleen hyödyntää siirtyviä eriä, jotta säästötoimenpiteet voidaan tehdä mahdollisimman hallitusti. Valiokunta pitää tärkeänä myös, että hätäkeskuksiin kuulumattomien puheluiden määrää saadaan eri toimenpitein vähennettyä.

Pelastustoimi

Hallintovaliokunta on viimeaikaisissa kannanotoissaan kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että Suomeen tarvitaan lähivuosina merkittävästi lisää pelastustoimen henkilöstöä, jotta turvallisuuden kannalta välttämättömät pelastuspalvelut voidaan jatkossakin turvata. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että ruotsinkielinen poliisi- ja pelastajakoulutus turvataan.

Kuluvan vuoden talousarviossa on osoitettu pelastajakoulutuksen lisäämiseen 3,5 miljoonaa euroa. Aiemmin tehtyjen päätösten mukaan pelastajakoulutuksen järjestämiseen osoitetaan vuosina 2025 ja 2026 vuosittain 4,4 miljoonaa euroa ja 5,5 miljoonaa euroa vuonna 2027. Ensi vuoden talousarvioon sisältyy Pelastusopistolle 0,9 miljoonan euron ja Helsingin pelastuskoululle 0,5 miljoonan euron lisäys tähän tarkoitukseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että pelastajaksi koulutettavien määrän lisäämisellä saavutetaan tavoitteeksi asetettu yhteensä noin 2 300 pelastajan taso viimeistään vuonna 2032. Valtionhallinnon tuottavuustoimenpiteet eivät saa vaarantaa tämän tavoitteen toteutumista. Valiokunta toteaa, että panostukset pelastajakoulutuksen määrän lisäämiseen aiheuttavat sen, että Pelastusopisto joutuu vähentämään muuta pelastustoimen ammattihenkilöstön koulutusta (alipäällystö- ja päällystökoulutus) sekä sopimushenkilöstön koulutusta.

Valiokunta painottaa, että pelastajakoulutuksen määrän lisäämisellä pyritään ratkaisemaan pelastajapulaa, joka voi pahimmillaan johtaa laadukkaiden pelastustoimen palvelujen vaarantumiseen. Valiokunta korostaa eri toimijoiden välisen yhteistyön keskeistä merkitystä ratkaisujen löytämisessä. Tämä voi edellyttää myös uudenlaisten yhteistyömuotojen kehittämistä. Pelastusalan veto- ja pitovoimasta on myös huolehdittava. Laadukkaat pelastustoimen palvelut on kyettävä turvaamaan koko maassa. Valiokunta korostaa tässäkin yhteydessä sopimuspalokuntien keskeistä merkitystä pelastustoimen palvelujärjestelmän kokonaisuudessa ja painottaa, että sopimuspalokuntien asema ja toimintaedellytykset tulee turvata erilaisin toimenpitein.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

Valiokunta toteaa, että valtio huolehtii edelleen pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta, vaikka pelastustoimen järjestäminen on ollut vuoden 2023 alusta hyvinvointialueiden vastuulla. Valiokunta viittaa hyvinvointialueiden rahoituksen osalta jäljempänä tässä lausunnossa esitettyyn.

Hyvinvointialueiden rahoitus

Yleistä

Valtion talousarvioesityksen mukaan hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on noin 26,2 miljardia euroa vuonna 2025. Sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus vuodelle 2025 on noin 25,7 miljardia euroa. Pelastustoimen laskennallinen rahoitus vuodelle 2025 on noin 580,5 miljoonaa euroa.

Hyvinvointialueiden rahoitus kasvaa vuonna 2025 noin 2,2 miljardia euroa vuoteen 2024 verrattuna. Vuoden 2024 talousarvioon sisältyi noin 530 miljoonaa euroa vuoden 2023 rahoitusta, joten hyvinvointialueiden rahoitus kasvaa varsinaiseen vuoden 2024 talousarvioon verrattuna noin 1,6 miljardia euroa.

Rahoituksessa on otettu huomioon hallitusohjelma ja vuonna 2024 päätetyt lisätoimet, jotka vähentävät hyvinvointialueiden rahoitusta yhteensä vajaat 300 miljoonaa euroa vuonna 2025. Vähennyksinä on huomioitu muun muassa asiakasmaksujen korottaminen, hoitotakuun keventäminen sekä iäkkäiden ympärivuorokautisen hoivan henkilömitoituksen keventäminen. Lisäyksinä on huomioitu muun muassa vammaispalvelulain soveltamisalan muuttaminen sekä lasten ja nuorten terapiatakuu.

Pelastustoimen osalta ei ole lakisääteisten tehtävien muutoksia vuonna 2025. Pelastustoimen laskennallinen rahoitus kasvaa euromääräisesti vuodesta 2024 lähes 70 miljoonaa euroa vuoteen 2025.

Hyvinvointialueiden rahoituksen indeksikorotus on 3,00 prosenttia vuonna 2025, mikä lisää hyvinvointialueiden rahoitusta noin 800 miljoonaa euroa. Tästä on jälkikäteistarkistukseen sisältyvää indeksikorotusta noin 67 miljoonaa euroa. Rahoituksessa otetaan huomioon myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen arvioitu vuosittainen kasvu, joka lisää rahoitusta noin 270 miljoonaa euroa vuonna 2025. Tästä on jälkikäteistarkistukseen sisältyvää palvelutarpeen kasvun korotusta noin 29 miljoonaa euroa. Vuoden 2025 siirtymätasaukset vähentävät rahoitusta noin 67 miljoonaa euroa.

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2025 sisältää varautumisen hyvinvointialueiden rahoituksen 1,4 miljardin euron jälkikäteistarkistukseen vuoden 2023 osalta. Valiokunta pitää tätä tärkeänä, mutta toteaa samalla sen, että jälkikäteistarkistus aiheuttaa hyvinvointialueiden talouteen ja samalla kansalliseen talouteen ja toiminnan suunnitteluun eräänlaisen rytmihäiriön, jolloin tilikauden kustannuksiin tarkoitettu rahoituserä ei kohdistu kustannuksen toteutusvuodelle.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

Hyvinvointialueiden talouden kehitysnäkymät

Talousarvioesityksessä on käsitelty hyvinvointialueiden talouden kehitysarviota kirjanpidon käsittein. Laadittu ennuste on luonteeltaan painelaskelma, jossa menot muuttuvat palvelutarpeen muutosten, tehtävämuutosten ja hintojen muutosten myötä. Ennusteessa on huomioitu alueiden omia sopeutustoimia erityisesti kuluvan vuoden osalta. Vuosille 2025—2026 alueiden sopeutustoimia on arvioitu vain varovaisesti, sillä tarkkaa tietoa ei ole vielä saatavilla.

Vuonna 2023 hyvinvointialueiden yhteenlaskettu tulos oli selvästi alijäämäinen, ja menojen kasvu oli nopeaa. Vuonna 2024 alueiden tuloksen ennustetaan olevan noin 1,5 miljardia euroa alijäämäinen, mikä tarkoittaa, että alijäämä kasvaa edellisvuodesta sopeutustoimista huolimatta. Vuonna 2025 alueiden tuloksen odotetaan paranevan ja olevan 0,3 miljardia euroa alijäämäinen, kun valtion rahoitusta kasvattaa jälkikäteistarkistus.

Talousarvioesityksen mukaan ennusteeseen liittyy riskejä. Alueiden menot voivat kasvaa ennustettua nopeammin esimerkiksi hintojen nopeamman nousun tai henkilöstön palkkakilpailun vuoksi. Henkilöstöpula vaikeuttaa alueiden toimintaa ja vaikka se toisaalta vähentää henkilöstökuluja, se toisaalta lisää palveluiden ostoja ja palkankorotuspaineita. Toisaalta menot voivat jäädä arvioitua pienemmiksi, jos alueet onnistuvat toteuttamaan säästöjä ja tehostamaan toimintaansa ennustettua paremmin, erityisesti vuoden 2024 jälkeen. Lähtökohtaisesti hyvinvointialueiden tulee sopeuttaa menokehityksensä valtion rahoituksen asettamiin puitteisiin. Tätä tukevat myös hyvinvointialueiden taloutta koskevat säännökset, kuten kertyneen alijäämän kattamisvelvoite.

Hallintovaliokunta toteaa, että hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on haastava. Hyvinvointialueiden kuluvan vuoden alijäämät ovat osoittautumassa alun perin arvioitua suuremmiksi. Kustannusten kasvulle merkittäviä syitä ovat muun muassa inflaatio, ostopalvelujen hintojen kasvu, palkankorotukset ja palkkaharmonisaatio. Kuten yleensä isoissa uudistuksissa, tavoiteltujen hyötyjen voidaan olettaa syntyvän vasta ajan myötä. Hyvinvointialueilla on tehty ja tehdään sopeutustoimia ja toiminnan uudistamiseen tähtääviä muutosohjelmia, joiden arvioidaan hillitsevän kustannusten kasvua. Toiminnalliset muutokset eivät yleensä kuitenkaan toteudu yhtä nopeasti kuin laskennallinen rahoitus muuttuu.

Hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Vuoden 2023 osalta kertynyt alijäämä tulee siten kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan monet hyvinvointialueet ovat esittäneet, että alijäämän kattamisen määräaika tulisi pidentää. Toisaalta on myös hyvinvointialueita, joille nykyinen määräaika riittää.

Hyvinvointialueesta annetun lain 123 §:n mukaan valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn muun muassa, jos hyvinvointialue ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää 115 §:n 2 momentissa säädetyssä määräajassa.

Hallintovaliokunta toteaa, että arviointimenettelyssä valtio ja hyvinvointialue arvioivat yhdessä hyvinvointialueen taloudellisia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvitätä tehtävistään. Menettelyä varten asetetaan arviointi-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

ryhmä, jonka jäsenet nimeävät valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja hyvinvointialue. Valtiovarainministeriö nimeää hyvinvointialuetta kuultuaan ryhmän puheenjohtajaksi hyvinvointialueelta ja ministeriöistä riippumattoman henkilön.

Arviointiryhmä tekee ehdotuksen hyvinvointialueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimista (122 §). Toimenpiteet voivat ulottua hyvinvointialueen taloussuunnittelukautta pidemmälle ajanjaksolle. Arviointimenettelyssä voi tulla esille myös tarve lisärahoitukseen, josta valtioneuvosto päättää erillisessä prosessissa. Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan arviointimenettelyssä voidaan myös päätyä alijäämän kattamisen lisäaikaan tai alueelle myönnettävään lisärahoitukseen. Valiokunta katsoo, että arviointimenettelyä ei tule nähdä uhkana, vaan se tarjoaa mahdollisuuden hyvinvointialueen taloudellisen ja toiminnallisen tilanteen yksityiskohtaiseksi selvittämiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi. Valiokunta toteaa myös, että talouteen perustuvan arviointimenettelyn käynnistäminen on sen kriteerien täytyessä valtiovarainministeriön harkinnassa.

Kuntatalous

Yleistä

Kuntien talous on noin 24 miljardin euron kokonaisuus. Vuonna 2023 voimaan tulleen sote-uudistuksen jälkeen noin 2/3 eli noin 16 miljardia euroa kuntien kokonaismenoista on sivistys- ja kulttuuritoimen kustannuksia. Yksinomaan esi- ja perusopetuksen (7,1 miljardia euroa) ja varhaiskasvatuksen (4,0 miljardia euroa) menot kattavat lähes puolet kuntien vuosittaisista kokonaismenoista. Näiden perusrahoitus kulkee pääosin valtiovarainministeriön pääluokkaan sisältyvän kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta.

Vuoden 2025 alussa kunnille siirtyy vastuu julkisten työvoimapalveluiden järjestämisestä. Kunnille muodostuu työvoimapalveluiden järjestämisestä uusi valtionosuustehtävä, jonka rahoitus kohdennetaan kunnille peruspalveluiden valtionosuuden kautta. Kunnille siirtyvien työvoimapalvelujen kustannukseksi arvioidaan noin 0,6 miljardia euroa.

Vuonna 2025 kuntien valtionapuihin osoitetaan talousarvioesityksessä yhteensä noin 5,6 miljardia euroa. Valtionapujen rakenne muuttuu siten, että laskennalliset valtionavut kasvavat ja valtionavustukset laskevat. Vuonna 2025 kuntiin kohdistuvat laskennalliset valtionosuudet (VM+OKM) ovat noin 4,7 miljardia euroa, verotulomenetysten korvaukset 0,5 miljardia euroa ja muut valtionavut noin 0,4 miljardia euroa.

Valtion talousarvioesitys sisältää lukuisia kuntatalouteen vaikuttavia toimenpiteitä, joista useimpien nettovaikutus kuntatalouteen on lähellä neutraalia tai hieman vahvistava. Hallituksen toimenpiteet vahvistavat kuntataloutta kokonaisuutena vuonna 2025 noin 270 miljoonalla eurolla verrattuna vuoden 2024 talousarvioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan noin 3,4 miljardia euroa. Valtionosuus kasvaa vuoden 2024 varsinaiseen talousarvioon verrattuna noin 875 miljoonalla eurolla, minkä taustalla ovat ennen kaikkea vuoden 2025 alussa voimaan tulevat TE-uudistus ja kotoutumislain kokonaisuudistus. Uudistusten yhteydessä valtionosuuteen tehtävät siirrot ovat yhteensä noin 874 miljoonaa euroa, josta TE- ja kotoutumispalveluihin liittyvät siirrot ovat noin 658 miljoonaa euroa ja työttömyysetuuksien laajenevaan rahoitusvastuuseen liittyvät siirrot noin 216 miljoonaa euroa.

Valtionosuutta kasvattaa lisäksi 277 miljoonaa euron pysyvä valtionosuuden lisäys, jolla lievennetään sote-uudistuksen siirtolaskelman valtionosuusvaikutuksia.

Valtion ja kuntien välistä kustannustenjaon tarkistusta ei toteutettu vuonna 2024, vaan tarkistus tehdään nyt ensimmäistä kertaa sote-uudistuksen jälkeen. Tarkistuksen valtionosuusvaikutus on noin 64,5 miljoonaa euroa, kun huomioidaan jo sote-siirtolaskelman yhteydessä kunnilta hyvinvointialueille siirretyt kustannukset ja tuotot.

Indeksikorotus (3,4 %) lisää valtionosuutta 86 miljoonaa euroa. Hallitusohjelman mukaisesti valtionosuuteen tehdään indeksikorotuksen yhden prosenttiyksikön korotusta vastaava säästö, jonka vaikutus on 25 miljoonaa euroa.

Kuntien uusiin ja laajeneviin valtionosuustehtäviin osoitetaan 100 prosentin valtionosuus. Näitä ovat esimerkiksi oppimisen tuen uudistaminen ja kolmen vuosiviikkotunnin lisääminen perusopetukseen. Tehtävämuutosten nettovaikutus valtionosuuteen on vuonna 2025 noin 5 miljoonaa euroa valtionosuutta lisäävä, kun huomioidaan myös tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen vaikutukset, muun muassa palkkatuen käytön rajoittaminen ja kuntien työllistämisvelvoitteen kumoaminen.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuutta vähentää erityisesti sote-uudistuksen siirtolaskelman tarkentuminen siltä osin kuin laskelmien tarkentumista ei huomioitu vielä vuoden 2024 talousarviossa. Lisäksi osana kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen kokonaisuutta kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistetaan noin 22,7 miljoonan euron valtionosuuden vähennys, millä varmistetaan kokonaisuuden valtiontaloutta vahvistavan vaikutuksen toteutuminen.

Talousarvioesityksen mukaan kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti nousee 21,92 prosentista 25,02 prosenttiin vuonna 2025.

Kuntatalouden kehitysnäkymät

Vuosi 2023 oli kuntataloudessa poikkeuksellinen. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu tilikauden tulos vahvistui lähes 0,5 miljardilla eurolla 1,75 miljardiin euroon. Vuosikate riitti kattamaan sekä poistot että nettoinvestoinnit. Tuloksen paranemisen taustalla olivat pääosin sote-uudistukseen liittyvät kertaluonteiset erät. Myös kuntakohtaisesti tarkasteluna vuoden 2023 tulokset olivat varsin vahvoja. Vahvimmat vuosikatteen ja tulokset olivat suurissa yli 100 000 asuk-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

kaan kunnissa, kun taas heikoin tilanne oli pienissä alle 2 000 asukkaan kunnissa. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 15 vuonna 2023.

Syksyllä 2024 julkaistun kuntatalousohjelman mukaan kuntatalouden tilanne heikkenee vuonna 2024 jyrkästi, kun vuoteen 2023 kohdistuneet poikkeukselliset verorahoituserät poistuvat vahvistamasta kuntataloutta. Kuntatalouden tasapainoa kuvaavan kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan heikkenevän vuonna 2024 noin miljardi euroa negatiiviseksi.

Kehyskaudella toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan laskevan koko maan tasolla ja kaikissa kuntakoryhmissä negatiiviseksi. Tämän taustalla on merkittävältä osin se, että nettoinvestoinnit pysyvät korkealla tasolla erityisesti suurissa kaupungeissa ja että sote-uudistuksen ns. verohännät poistuvat. Tilanne on heikoin pienemmissä, alle 5 000 asukkaan kunnissa. Suuremmissa kunnissa toiminnan ja investointien rahavirta ei enää heikkene merkittävästi vuoden 2025 jälkeen, mutta jää edelleen selvästi negatiiviseksi. Kaikkien kuntakoryhmien sisällä on merkittävää vaihtelua talouden sopeutuspainessa. Kuntien taloudellinen eriytyminen näkyy myös tulevaisuuden haasteiden eriytymisenä.

Kuntatalouden tulojen ja menojen epätasapainon arvioidaan syvenevän lähivuosina erityisesti kasvavien kustannusten, investointipaineiden ja sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja takaisinperinnän seurauksena. Hallintovaliokunta katsoo, että työllisyyskehityksellä on TE-uudistuksen jälkeen entistä suurempi vaikutus kuntien talouteen. Kuntatalous on siten aiempaa herkempi suhdannevaihteluille.

Kuntien tehtävistä säädettyä on huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan rahoitusperiaatteen mukaisesti. Valiokunta painottaa hallitusohjelman linjausta siitä, että valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Myös veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus tulee kompensoida kunnille.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) mukaan kuntien tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Hallintovaliokunta korostaa, että valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää myös sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti.

Kuntatalouden kestävyden turvaaminen pitkällä aikavälillä nousee yhä tärkeämmäksi. Hallintovaliokunta tähdentää hallitusohjelman kirjausta siitä, että kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuus uudistetaan vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantumisen sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta. Myös normien purkua tulee jatkaa.

Valtion kuntakorvaukset ja tuki kotoutumisen edistämiseen

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta korvataan pakolaisten vastaanotosta aiheutuneet kustannukset kunnille, hyvinvointialueille ja Kansaneläkelaitokselle laskennallisen perusteen tai todellisten kustannusten mukaan. Selvityksen mukaan laskennallisten kustannusten arvioitu mää-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

rä vuonna 2025 on yhteensä noin 167,4 miljoonaa euroa ja todellisten kustannusten perusteella maksettavien kustannusten arvioitu määrä 330,4 miljoonaa euroa. Määrärahassa on kasvua noin 114,5 miljoonaa euroa verrattuna vuoden 2024 talousarvioon, mikä johtuu pääosin Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainasta pakenemaan joutuneiden tilapäistä suojelua saavien henkilöiden siirtymisestä kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien kustannusten korvausten piiriin.

Kuntatalousohjelman mukaan vuonna 2025 korvauksia arvioidaan maksettavan kunnille yhteensä noin 98 miljoonaa euroa. Lisäksi pakolaisten vastaanottoa kuntiin tuetaan EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston uudelleensijoittamisen erillismäärärahalla sisäministeriön momentilta.

TE-uudistuksen myötä osa kotoutumiskoulutuksen rahoituksesta kohdennetaan kunnille osana kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää. Kotoutumislain mukaisten korvausten piirissä olevien, kuten kansainvälistä suojelua saavat ja kotikunnan omaavat tilapäistä suojelua saavat, osalta rahoitus kohdennetaan kunnille osana laskennallista korvausta.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen osoitetaan noin 2,6 miljoonaa euroa. Määrärahassa on vähennystä 2,3 miljoonaa euroa vuoden 2024 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahassa on huomioitu kotoutumislain kokonaisuudistuksesta johtuvat muutokset. Lisäksi määrärahan määrään vaikuttavat hallitusohjelman mukaiset tuottavuustoimenpiteet.

Kuten talousarvioesityksessä todetaan, Suomeen kotoudutaan lähtökohtaisesti työllä. Kotoutumistoimien keskeinen tarkoitus on varmistaa mahdollisimman nopea siirtyminen työmarkkinoille riittävin valmiuksin. Valiokunta painottaa hallitusohjelman kirjausta siitä, että varmistetaan, että kotoutuminen on mahdollista molemmilla kotimaisilla kielillä. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että kotouttamisen tehokkuutta edelleen parannetaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp

Helsingissä 25.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Ben Zyskowitz kok

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne
valiokuntaneuvos Henri Helo

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Sosialidemokraatit tukevat pääministeri Orpon hallituksen valtion vuoden 2025 talousarvioesityksen niitä määrärahalisäyksiä, joilla vahvistetaan Suomen sisäistä turvallisuutta. Korostamme, että vahva sisäinen turvallisuus muodostaa hyvinvoivan yhteiskunnan kantavan perustan. Siksi sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten — kuten poliisin, pelastustoimen, Häätäkeskuslaitoksen, Rajavartiolaitoksen ja Tullin — resursseista ja toimintaedellytyksissä on huolehdittava. Tehokas ja riittävällä tavalla resursointi viranomaistoiminta on välttämätöntä, jotta turvallisuuden tasa-arvo yhteiskunnassa voi toteutua kaikkialla Suomessa. Samalla sosialidemokraatit painottavat kuntien ja hyvinvointialueiden järjestämien palveluiden toiminnan merkitystä, jotta yhteiskunta pysyy eheänä ja turvallisena. Tämä tukee myös turvallisuusviranomaisten tekemää työtä.

Pidämme erittäin myönteisenä sitä, että Orpon hallitus sitoutuu jatkamaan jo pääministeri Marinin hallituksen aikana aloitettua työtä poliisien määrän kasvattamiseksi. Pidämme kannatettavana ja oikeansuuntaisena tavoitetta lisätä poliisien määrää 8 000 poliisiin tasolle vaalikauden loppuun mennessä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi otetaan askeleita myös ensi vuonna. Sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintaympäristön haasteiden kannalta on myös tärkeää, että hallitus kohdistaa sisäisen turvallisuuden viranomaisille muita hallinnonalojen pienemmät tuottavuus- ja tehokkuustavoitteet osana valtiontalouden tasapainotustoimia. Kiinnitämme huomiota siihen, että tuottavuus- ja tehokkuustavoitteet voivat muodostaa haasteita myös sisäisen turvallisuuden viranomaisille toimintakustannusten kasvaessa.

Useista kannatettavista määrärahalisäyksistä huolimatta hallituksen esitys valtion vuoden 2025 talousarvioksi pitää sisällään myös merkittäviä puutteita sisäisen turvallisuuden, kuntien ja hyvinvointialueiden sekä hallitun ja oikeudenmukaisen maahanmuuton näkökulmasta. Näitä kipupisteitä on käsitelty yksityiskohtaisemmin jäljempänä tässä sosialidemokraattisen valiokuntaryhmän eriävässä mielipiteessä. Kuntien ja hyvinvointialueiden näkökulmasta pidämme erityisen ongelmallisena sitä, että hallitus ei tarjoa kunnille tai alueille toivon näköaloja ja työrauhaa toimintansa kehittämiseen pitkäjänteisesti. Sosialidemokraatit kiinnittävät huomiota seuraaviin ongelmiin ja puutteisiin hallituksen esityksessä koskien kuntia, hyvinvointialueita, maahanmuuttoa, kotoutumista ja sisäisen turvallisuuden viranomaisia. Samalla peräänkuulutamme hallitukselta pitkäjänteisyyttä sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten resurssien varmistamiseksi, minkä puolesta myös eduskunnan Hallintovaliokunta on aiemmin vedonnut.

Kunnat

Kuntien asema ja rooli on muuttunut historiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen toteuduttua. Käytännössä puolet kuntien aiemmista tehtävistä ja rahoituksesta on tällä hetkellä toimintansa käynnistyneiden hyvinvointialueiden vastuulla, pääkaupunkiamme Helsinkiä lukuun ottamatta.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 1

Sote-uudistuksen jälkeen kuntien on muun muassa rahoitettava investointinsa aiempaa pienemällä tulorahoituksella, mikä edellyttää kunnilta entistäkin harkitumpaa investointien suunnittelua. Kasvavissa kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla investointitarpeet ovat kuitenkin suuret kasvavan väestömäärän vuoksi. Vaikka kuntien suurin ja vaikeimmin ennakoitava menoerä on siirtynyt pois kuntien vastuulta, jatkuvat kuntien talouden ennakoinnin haasteet myös tulevana vuosina. Helpotusta tilanteeseen ei tuo tosiasia siitä, että hallitus on päättänyt siirtää eteenpäin kuntien kannalta hyvin tärkeän valtionosuusuudistuksen toteuttamista. Päätös uudistuksen siirtämisestä ei ainakaan vähennä kuntien tulevaisuudennäkymien ennakoinnin monia haasteita.

Sosialidemokraatit pitävät tärkeänä, että muuttuneessa tilanteessa kuntien edellytykset järjestää ja tuottaa palveluita sekä kyky tehdä investointeja turvataan. Hallituksen on tasattava kuntien tietä kohti sote-uudistuksen jälkeistä aikaa ja pyrittävä toiminnallaan vähentämään kuntien toimintaympäristön ennakoimattomuutta. Hallituksen on toimittava kuntien kumppanina, eikä lisättävä omilla toimillaan kuntien nykytilanteen haasteita. On huomattava, että kuntien sopeutuspaineen kasvattaminen johtaa väistämättä joko verojen korotuksiin kunnissa tai palveluiden karsimiseen nykyisestä. Mikäli kuntien liikkumavaraa kavennetaan entisestään, kohdistuvat suorat sopeutukset suurimmalla todennäköisyydellä kuntien suurimpiin menoihin, eli kasvatukseen ja opetukseen. Kuntien talouden turvaaminen on siten samalla myös kasvatuksen ja opetuksen järjestämisen turvaamista.

Vuoden 2025 alusta alkaen työllisyys- ja elinkeinopalveluiden järjestäminen siirtyy kuntien vastuulle. Sosialidemokraatit tukevat uudistusta, jonka tavoitteena on tuoda työllisyys-, elinkeino- ja yrityspalvelut lähemmäs kuntalaisia sekä työnantajia. Uudistus ei kuitenkaan voi onnistua ilman valtiovallan aktiivisuutta kuntien tukena uudistuksen toimeenpanossa. Pidämme erittäin huolestuttavana sitä, että TE-palvelut ovat siirtymässä valtiolta kunnille ja työllisyysalueille merkittävästi aliresursoituina. Pääministeri Orpon hallitus on rikkomassa lupaukset kustannusneutraalista palveluiden järjestämisvastuun siirrosta valtiolta kunnille. Useat kunnat joutuvat heti alkuvuodesta valitsemaan, tekevätkö ne sopeutustoimia työllisyyspalveluista vai jostakin muualta, mikä tulee ikävänä yllätyksenä monille kunnille. Tähän tosiasiaan hallituksen on pian havahduttava.

Kannamme huolta myös pääministeri Orpon hallituksen tekemistä merkittävistä heikennyksistä kotoutumisen edistämisen palveluiden rahoitukseen. Nämä leikkaukset ovat suoria leikkauksia kunnilta ja niiden välilliset vaikutukset pidemmällä aikavälillä voivat nekin käydä yhteiskunnalle kalliiksi. Vuoden 2025 alusta kotoutumisen edistämisen päävastuu siirtyy kunnille kotoutumisen edistämisestä annetun lainsäädännön uudistuessa. Hallitus päätti kehysriihessä kohdistaa kotoutumisen edistämiseen huomattavia lisäsäästöjä jo aiemmin päätettyjen kunnille maksettavien laskennallisten korvausten korvausaikojen lyhentämisen lisäksi. Kotoutumisen edistämiseen kohdistuvat 58 miljoonan euron leikkaukset osuvat erityisesti kuntiin ja kaupunkiin, joissa on paljon kotoutumispalveluiden asiakkaita. On kestävämpiä, mikäli kotoutumisen edistämistä ei voida toteuttaa kunnissa mahdollisimman tehokkaasti ja vaikuttavasti sen rahoitukseen kohdistuvien leikkausten vuoksi. Leikkaukset kotoutumiseen ovat osa hallituksen epäonnistunutta maahanmuuttopolitiikkaa, jonka seurauksena maahanmuuttajien kotoutuminen uhkaa heiketä edelleen. Rahoitusleikkausten rinnalla hallitus ei tee merkittäviä uudistuksia, joilla uudistettaisiin kotoutumispalveluita. Sosialidemokraatit painottavat vaikuttavien kotoutumispalveluiden merkitystä, joiden tukemana maahanmuuttajien työllistymisen edellytykset vahvistuvat ja kielitaito sekä yhteiskunnan tuntemus lujittuvat.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 1

Kuntatalouteen kohdistetaan myös muita merkittäviä suoria leikkauksia valtion ensi vuoden budjetissa. Hallitusohjelmassa linjattu kuntien peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotuksen yhden prosenttiyksikön leikkaus toteutetaan jo toisena vuotena peräkkäin. Hallituksen indeksijarun heikentävä vaikutus kunnille on noin 25 miljoonaa euroa vuodessa. Lisäksi kunnilta vähennetään valtionosuuksia perustuen hallituksen normien purkamiseen 23 miljoonan euron edestä. Koska kuntien normien keventämistä ei tapahdu vielä vuoden 2025 alussa, on kyseessä puhdas leikkaus, ei tehtävien vähentyminen. Kannatamme sitä, että kuntien normeja pyritään purkamaan. Tämän tulee kuitenkin tapahtua siten, että sekä purettavaa normit että vähennettävä rahoitus kulkevat käsi kädessä. Nyt näin ei todellisuudessa tapahdu.

Kunnilla on lisäksi suuri vastuu laadukkaan koulutuksen järjestämisestä ja osaamistason nostamisesta sekä ylläpitämisestä. Valtion talousarvioesitykseen liittyy heikennyksiä, jotka suoraan kohdistuvat tähän kuntien keskeiseen tehtävään. Hallitus leikkaa toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta jopa 120 miljoonaa euroa. Pidämme hallituksen leikkauksia ammatillisesta koulutuksesta kestäättöminä aikana, jolloin Suomessa pitäisi panostaa koulutukseen, osaamisen kehittämiseen ja ylläpitämiseen läpi työuran sekä elämän.

Hyvinvointialueet

Hyvinvointialueiden toiminnan ensimmäisiä vuosia ovat haastaneet taloudellisesti muun muassa korkea inflaatio, ostopalveluiden kustannusten nopea kasvu, henkilöstöpula sekä toteutuneet palkankorotukset. Sosialidemokraatit eivät voi hyväksyä sitä, että hallitus on heittänyt hanskat tiskiinkin hyvinvointialueiden tukemisessa yli vaikeiden ensimmäisten vuosien. Hyvinvointialueita ei tule jättää yksin haasteiden kanssa.

Socialidemokraatit edellyttävät, että hyvinvointialueille turvataan aidosti edellytykset järjestää kansalaisille laadukkaita, oikea-aikaisia ja kustannustehokkaita sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluja. Hallitus ei ole tosiasiallisesti tullut millään konkreettisella tavalla vastaan hyvinvointialueita tilanteessa, jossa alueet ovat kohdanneet toimintansa käynnistämisen alkuvaiheen haasteita, joita ei voitu ennakoida rahoitusmallia säädettäessä. On tunnistettu tosiasia, että suuri osa hyvinvointialueiden kustannusten kasvusta johtuvat sote-alan viime vuosien palkkakehityksestä, yleisestä hintojen noususta sekä henkilöstön huonon saatavuuden vuoksi kasvaneesta vuokratyövoiman käytöstä. Sote-uudistuksen syytely ei tässä tilanteessa auta laisinkaan.

Hallitus on myös omilla toimillaan vaikeuttanut hyvinvointialueiden toimintaa leikkaamalla suoraan sosiaali- ja terveydenhuollosta. Hallitus muun muassa romuttaa hoitotakuun ja heikentää ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitusta, vaikka monilla hyvinvointialueilla jonot ovat lyhentyneet ja hoitajamitoitukseen päästy. Nyt näiden leikkausten toteuttamiselta viedään hyvinvointialueilta rahoitusta, mikä entisestään vaikeuttaa hyvinvointialueiden toimintaa ja palveluiden järjestämistä. Nopea hoitoon pääsy säästäisi kustannuksia pidemmällä aikavälillä, mutta nyt hyvinvointialueille ei anneta tähän aidosti taloudellisia mahdollisuuksia.

Hyvinvointialueesta annetun lain mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tämä tarkoittaa sitä, että alueiden kertynyt alijäämä pitää nykyisen lainsäädännön olosuhteissa kattaa vuoteen 2026 mennessä. Hallintovaliokunnan kuulemisissa hyvinvointialueiden

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 1

edustajat ovat tuoneet esiin myös tänä syksynä tarpeen alijäämän kattamisvelvoitteen pidentämisestä 1-2 vuodella. Tämä toisi alueille lisääaikaa alijäämän kattamiseen, mikä mahdollistaisi kaikkein lyhytnäköisimpien säästötoimenpiteistä välttämisen. Toimenpide myös rakentaisi alueille työrauhaa ja antaisi niille edellytyksiä sopeutusten tekemiseen hallitusti.

Sosialidemokraatit katsovat, että hallituksen tulee antaa hyvinvointialueille lisääaikaa alijäämien kattamiseen pidentämällä alijäämien kattamisvelvoitetta. Tätä SDP on esittänyt jo viime syksystä asti, mutta hallitus ei ole vielä kukaan ehdotukseen tarttunut. Nykyinen vaatimus, jonka mukaan alijäämät olisi katettava vuoteen 2026 mennessä on epärealistinen, mikä on tuotu esiin myös hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa. Alkuperäistä hyvinvointialueiden rahoituslakia säädettäessä ei voitu tietää, että alueiden ensimmäisiin vuosiin kohdistuisi näin suuria toimintaympäristön muutoksia ja siksikin alijäämän kattamisvelvoitteen pidentäminen olisi perusteltua. Sosialidemokraatit korostavat hyvinvointialueiden rahoitusta koskevan lainsäädännön aktiivisen seurannan tarvetta ja edellyttävät hallituksen mahdollisiin esiin tuleviin kipupisteisiin reagoimista vaalikauden aikana. Kyseessä ovat kuitenkin kansalaisille ne arjen kannalta kaikkein tärkeimmät palvelut.

Sisäinen turvallisuus

Hallituksen julkisen talouden suunnitelmaan tuleville vuosille sisältyy merkittävä julkisen hallinnon tehostamisohjelma, jonka ensimmäiset vaikutukset realisoituvat nyt valtion vuoden 2025 talousarviossa. Tehostamisohjelmalla tulee olemaan haitallinen vaikutus julkiseen hallintoon sen eri sektoreilla. Myöskään sisäisen turvallisuuden viranomaiset eivät ole täysin suojassa tehostamistoimilta. Hallituksen julkiseen hallintoon kohdistuvia leikkauksia tulisi kohtuullistaa siten, että Suomen tehokkaaksi todettu valtionhallinto pysyy toimintakykyisenä eikä esimerkiksi sisäinen turvallisuus vaarannu. Pidämme huolestuttavana muun muassa verohallinnon esittämiä arvioita verohallinnon säästöjen vahingollisista vaikutuksista taloudelle.

Pidämme hyvin perusteltuna sitä, että hallitus on loiventanut sisäisen turvallisuuden viranomaisten sopeutusvaadetta osana julkisen hallinnon tehostamista. Tätä tuulensuojaa ei kuitenkaan anneta yhdenvertaisesti kaikille sisäisestä turvallisuudesta vastaaville viranomaisille. Hallintovaliokunta on julkisen talouden suunnitelmasta antamassaan lausunnossa korostanut, että Tullin tehostamistavoitetta tulisi kohtuullistaa muiden sisäisen turvallisuuden viranomaisten tasolle. Tällä hetkellä Tulli on kohdistumassa vastaava tehostamisvaade kuin muillekin valtiovarainministeriön alaisille viranomaisille. Tämä siitä huolimatta, että Tulli on poliisin ja rajavartiolaitoksen tavoin keskeinen sisäisen turvallisuuden viranomainen. Hallituksen tulisikin kohdella kaikkia PTR-viranomaisia yhdenvertaisesti asettamisissaan tehokkuustavoitteissa.

Kannamme hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2025 suurinta huolta poliisin ja rajavartiolaitoksen tilanteesta. Suojelupoliisi ja rajavartiolaitos ovat tuoneet hallintovaliokunnan asiantuntijalausunnoissa esiin puutteet määrärahanäkymissään. Sosialidemokraatit vaativat, että hallitus puuttuu näihin epäkohtiin. Rajavartiolaitos on tuonut esiin, että sen toimintamenojen rahoitusvaje on noin 25 miljoonaa euroa ensi vuonna. Rajavartiolaitoksen sopeutustarve edellyttää leikkaamista paitsi materiaali- ja kalustohankinnoista myös operatiivisesta toiminnasta ja sitä tukevasta koulutuksesta. Rajavartiolaitoksen tilanne on kestämaton huomioiden maailmanpoliittisen tilanteen, joka on aiheuttanut muun muassa hybridi-vaikuttamista itärajalalla.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 1

Turvallisuuspoliittinen tilanne ja epävarmuus Venäjän toimista Suomen itärajalla alleviivaavat sitä, että rajavartiolaitokselle on turvattava riittävät resurssit koko kehyskaudella. Tämä tulee tehdä siten, että sekä henkilöstön määrä että tekninen kyvykyys turvataan. Sosialidemokraatit vaativat hallitusta toimimaan asiassa ripeästi, jotta rajavartiolaitos ei ajaudu lyhytnäköisiin leikkauksiin tulevana vuosina toiminnastaan.

Sosialidemokraatit kantavat huolta myös poliisin kustannusten kasvusta, johon hallitus ei riittäväällä tavalla reagoi. Yhdistettynä julkisen hallinnon tuottavuustoimiin poliisi on vaikeassa tilanteessa. Edellytämme, että hallitus kohtuullistaa poliisiin kohdistamiaan tuottavuus- ja tehostamistoimien. Hallituksen on myös seurattava tarkoin sitä, että kustannusten kasvu ei johda henkilöstön tai poliisin palveluiden vähentämiseen. Samalla on tärkeää huolehtia siitä, että tavoite 8 000 poliisiin tasosta vuoteen 2027 mennessä saavutetaan.

Hallituksen tavoitteena on lisätä koulutettavien pelastajien määrää niin, että 1 000 pelastajan määrä saavutetaan vuonna 2032. Sosialidemokraatit kiirehtivät pelastajapulan ratkaisemista jo hallituksen tavoitetta nopeammin. Esitämme koulutettavien määrän kasvattamista siten, että tavoiteltu 1 000 uutta pelastajaa saavutettaisiin jo vuonna 2030. Samalla kannamme huolta siitä, että Pelastusopistoon kohdistetaan merkittävä määrärahavähennys tilanteessa, jossa pelastajapulaa yritetään toisaalta ratkaista. Hallituksen tulee kohtuullistaa näitä heikennyksiä. Pelastajamäärän kasvattaminen operatiivisessa toiminnassa on haastavaa myös hyvinvointialueiden tiukan taloudellisen tilanteen vuoksi, mikä hallituksen tulisi niin ikään ottaa huomioon. Sosialidemokraatit painottavat myös sopimuspalokuntatoiminnan turvaamisen tärkeyttä.

Maahanmuutto

Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa voidakseen vastata väestön ikääntymiseen ja vahvistukseen julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Suomen kannalta on tärkeää, että työperäistä maahanmuuttoa pystytään edistämään hallitulla ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Tarve työperäiselle maahanmuutolle on siis vain kasvamaan päin, mutta pääministeri Orpon hallituksen esittämät lakimuutokset uhkaavat heikentää Suomen pito- ja vetovoimaa tavoiteltujen kansainvälisten osajien silmissä. Erityisesti hallituksen esitys kolmen ja kuuden kuukauden työttömyyssäännöstä on herättänyt paljon vastustusta etenkin yritysten ja elinkeinoelämään keskuudessa. Vaikka hallitus jatkaa Talent Boost -toimenpideohjelmaa, siitä ja sen sisältämistä hyvistä toimenpiteistä ei saada kaikkea hyötyä irti, jos samaan aikaan heikennetään Suomen houkuttelevuutta työperäisen maahanmuuton kohdemaana. Samalla hallituksen tulee varmistaa, että saatavuusharkinta toimii ja työperäistä hyväksikäyttöä pystytään tehokkaasti ehkäisemään Suomessa.

Valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoissa nostettiin myös esille, että maahanmuuttovirastoon kohdistettavien merkittävien rahoitusleikkausten vuoksi työ- ja koulutusperäisten oleskelulupien käsittelyajat tulevat pidentymään nykyistä selvästi pidemmiksi viimeistään vuosina 2027—2028. Tätä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena suuntana, sillä käsittelyaikojen lyhentäminen on aiemmin tavoiteltu useilla toimenpiteillä. Lyhyet käsittelyajat ovat tärkeä osa työperäisen maahanmuuton palvelupolun toimivuutta. Jo edeltävällä eduskuntakaudella työperäisen maahanmuuton prosesseja saatiin nopeutettua ja työperäisesti maahan saapuneiden määrää kasvatettua. Tätä Marinin hallituksen perintöä hallituksen ei tulisi hukata.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Sisäministeriön hallinnonalan säästöistä merkittävä osa kohdistuu maahanmuuttovirastoon. Vuoden 2025 talousarviossa tämä tarkoittaa lähes 14 miljoonan euron eli yli 13 %:n leikkausta maahanmuuttoviraston toimintamenoihin. Sopeutustarve on poikkeuksellisen korkea verrattuna myös niihin muiden hallinnonalojen viranomaisiin, joihin kohdistuu sisäministeriötä huomattavasti suurempia menoleikkauksia. Samalla hallitus on tuonut eduskuntaan lukuisia lakiesityksiä, joilla ollaan lisäämässä maahanmuuttoviraston työmäärää.

Maahanmuuttovirasto on hallintovaliokunnalle antamassaan selvityksessä todennut, että viraston tehtäväkenttään leikkaukset tulevat vaikuttamaan voimakkaasti kehyskauden loppuun mennessä. Tämä johtuu siitä, että työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton ennustetaan pysyvän korkealla tasolla myös lähivuodet samalla, kun maahanmuuttoviraston tehtäväkenttä laajenee, Suomen turvallisuusympäristö säilyy vaikeana ja viraston tulee toimeenpanna poikkeuksellisen suuri määrä uutta kansallista sekä eurooppalaista maahanmuuttolainsäädäntöä. Nämä tekijät toimintaympäristössä yhdistettyinä hallituksen tekemään maahanmuuttopolitiikkaan tulevat olemaan vaikeita sovittaa yhteen viraston heikkenevän talouden kanssa.

Aktiivisilla ja riittävästi resursoiduilla kotoutumispalveluilla tuetaan Suomeen asettumista ja integroitumista osaksi yhteiskuntaa. Sosialidemokraatit katsovat, että hallituksen kotoutumisen edistämiseen kohdistamat leikkaukset heikentävät maahan saapuneiden mahdollisuutta koulutautua, työllistyä ja saada tarvitsemiaan palveluja, joiden avulla integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan toteutuu sujuvasti ja tehokkaasti. On valitettavaa, että hallitus on päätenyt valitsemaan kotoutumisen heikentämisen ideologiseksi tavoitteekseen. Näin hallitus tulee lisänneeksi niitä maahanmuuton lieveilmiöitä ja ongelmia, joita se esittää hillitsevänsä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2024

Eemeli Peltonen sd
Saku Nikkanen sd
Paula Werning sd

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallituksen vuoden 2025 talousarvioesityksestä hallintovaliokunnan toimialaan kuuluvissa asioissa voidaan todeta, että hallitusohjelmaan kirjattujen lupauksen lunastaminen on käymässä entistä haasteellisemmaksi. Juustohöylämäinen itseisarvoinen säästäminen alkaa murentaa jo suomalaisen yhteiskunnan kivijalkaa, kuten ihmisten tarvitsemia palveluja ja Suomen kokonais-turvallisuutta. Tämä on seurausta hallituksen Suomea näivettävästä talous- ja työllisyyspolitiikasta, joka on ajamassa loputtomien säästöjen ja veronkiristysten tielle.

Toisena ongelmana pidämme hallitusohjelman leikekirjamaisuutta. Päähallituspuolueet kokoomus ja perussuomalaiset ovat kukin täyttäneet hallitusohjelman omilla ideologisilla tavoitteillaan ja kuorruttaneet ne juhlallisilla lupauksilla. Kokoomuksen kohdalla se tarkoittaa asumisen, palveluiden ja päätöksenteon keskittämistä sekä budjettirahoituksen suuntaamista vahvimille alueille. Perussuomalaisilla taas ulkomaalaislakien ja rikoslainsäädännön kiristyksiä, jotka aiheuttavat turvallisuusviranomaisille sekä koko oikeudenhoidon ketjulle lisäkustannuksia, joita hallitus ei rahoita. Vaikeuksia lisää se, että sisäministeriön hallinnonalalla turvallisuusviranomaiset ovat hallituksen budjettiriihessä päätetyn tuottavuusohjelman nojalla veloitettuja hakemaan huomattaviakin säästöjä lyhyessä ajassa, mikä ei voi olla vaikuttamatta niiden suorituskykyyn.

Myös alueiden kehittämiskysymyksissä pidämme käsittämättömänä, kuinka puutteellisesti hallitus on arvioinut päätöstensä aluetaloudellisia kokonaisvaikutuksia. Hallitus ei ilmiselvästi ole halunnut tehdä kokonaisarviota siitä, kuinka julkisen talouden sopeuttamistoimet, muut päätökset sekä alueiden kehittämissä politiikan linjamuutokset osuvat samoille alueille ja ihmisryhmille. Ideologisen keskittämissä politiikan sokaisema hallitus on eriarvoistamassa harvinaisen rajusti alueita sekä siellä asuvia ihmisiä ja yrittäjiä. Tähän asti erityisesti eniten Venäjä-pakotteista kärsinyt koko itäinen Suomi on jätetty täysin oman onnensa nojaan, mikä on koko Suomen elinvoiman ja turvallisuuden kannalta vastuutonta.

Emme myöskään hyväksy hallituksen tekemättömyyttä tai suoranaista välinpitämättömyyttä turvata lakisääteiset peruspalvelut jokaiselle suomalaiselle asuinpaikasta riippumatta koskien erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä sivistyksellisiä oikeuksia, jotka ovat hyvinvointialueiden ja kuntien vastuulla.

Hallituksen tulisi ymmärtää, että vaikeat ajavat vaativat kansallisen eheyden ja yhtenäisyyden vaalimista ja kaikkein vähiten kansan jakamista kahtia, mitä hallitus politiikallaan tulee aiheuttamaan. Tämä aika suorastaan vaatii, että koko Suomi pidetään elinvoimaisena ja asuttuna.

Hyvinvointialueiden riittävä rahoitus ja työrauha uudistaa on turvattava

Ihmisillä on oikeus lakisääteisiin peruspalveluihin asuinpaikasta riippumatta. Valtiovallalla eli maan istuvalla hallituksella on tässä viimesijainen vastuu. Perustuslaista johdetun ns. rahoitusperiaatteen nojalla sekä sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta vastaaville hyvinvointialueille sekä muista ihmisten peruspalveluista vastaaville kunnille on varmistettava riittävät voi-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp
Eriävä mielipide 2

mavarat toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään. Perustuslakivaliokunnan omaksuman tulkintakäytännön nojalla rahoitusperiaatteen toteutumista on arvioitava hyvinvointialue- ja kuntatasolla.

Suomessa toimeenpantiin vuonna 2023 historiallisen suuri sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus. Sitä koskevat lait hyväksyttiin eduskunnassa kesäkuussa 2021, josta alkoi hyvinvointialueiden käynnistysvaihe. Vuodesta 2023 alkaen on siirrytty palveluiden uudistamisvaiheeseen.

Hyvinvointialueet ovat painineet suurten alijäämiensä kanssa. Toisin kuin hallitus väittää, se ei johdu huonosta sote-uudistuksesta, paisuneesta hallinnosta tai aluepäättäjien kyvyttömyydestä. Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan asiantuntijoiden kanssa tekemässä selvityksessä talvella 2024 todetaan, että alijäämien taustalla ovat Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan alkanut voimakas inflaatio, kallis sote-palkkaratkaisu, koronapandemia-aikana kertynyt hoitovelka, keikkalääkärifirmojen rahastaminen, palkkaharmonisaatio ja ICT-muutuskustannukset. Siis samanlaisia syitä, jolla hallitus selittää vaikeuksiaan taittaa valtion velkaantumista.

Tästä huolimatta hallitus on tähän mennessä päättänyt leikata 2,25 miljardin euron edestä suomalaisten sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluita vuoteen 2028 mennessä. Hyvinvointialueiden rahoitusta leikataan lakimuutoksiin 1,15 miljardia euroa. Sen lisäksi hallitus edellyttää, että hyvinvointialueiden pitää säästää omilla toimillaan jopa 1,1 miljardia euroa siitäkin huolimatta, vaikka valtiovarainministeriön 6.3.2023 julkistamassa meno- ja rakennekartoituksessa esittämästä arvioissa todetaan, että "hyvinvointialueiden rahoitusta on käytännössä mahdoton vähentää sote-palveluita vaarantamatta ilman tehtävien tai velvoitteiden vastaavaa keventämistä."

Koska hallitus ei ole antamassa hyvinvointialueille lainkaan joustoja selviytyä edellä mainituista ennakoimattomista ja suurista kustannuksista, hyvinvointialueilla ei ole ollut muita mahdollisuuksia kuin hakea nopeita säästöjä karsimalla sote-lähipalveluja. Joustamattomuudellaan hallitus on vesittämässä sote-uudistuksen päämäärän perustason sote-palveluiden vahvistamisesta, jolloin painopistettä siirtoa vaativimmista sote-palveluista perustasoisiin palveluihin jäisi toteutumatta. Tämä tulisi inhimillisesti sekä julkisen talouden kannalta hyvin kalliiksi.

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä hyvinvointialueille esitetään nettomääräisesti noin 1,6 miljardin euron lisärahoitusta kuluvaan vuoteen verrattuna. Se ei ole kuitenkaan aitoa lisärahaa, vaan vuoden 2023 rahoituksen korjaamista jälkikäteen. Hallitus on leikkaamassa tuntuvasti vuonna 2026 ja sen jälkeen toteutettavaa vuotuista jälkirahoitusta.

Käytännössä hallitus ei ole tehnyt mitään hyvinvointialueiden tueksi. Rahoituksen leikkauspäätösten lisäksi se on hylännyt kaikki hyvinvointialueiden lisärahoitushakemukset. Lakisääteisten tehtävien keventämisistä koituneet säästöt hallitus on leikannut pois hyvinvointialueilta. Hallitus on korottamassa tuntuvasti asiakasmaksuja, jotka se leikkaa pois hyvinvointialueiden valtion rahoituksesta.

Keskustan eduskuntaryhmä on esittänyt hallitukselle yhteensä noin 20 toimenpide-ehdotusta, joilla varmistetaan hyvinvointialueiden riittävä rahoitus, vastataan sote-työntekijäpulaan sekä turvataan uudistajille työrauha. Valitettavasti hallituksen suhtautuminen ehdotuksiimme on ollut jyrkän kielteinen.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 2

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallituksen tulisi toimia hyvinvointialueiden tukena, ei niitä vastaan tai välinpitämättömästi. Vaikeasta lähtötilanteesta aloittaneet hyvinvointialueet tarvitsevat työrauhaa, lisäaikaa alijäämien kattamiseen, hallitukselta apua kalliiden keikkalääkärifirmojen rahastuksen suitsimiseksi, apua sote-työntekijäpulaansa sekä uudistamista haittaavien normien purkamista. Hallituksen ei pitäisi tehdä päätöksiä, jotka vaikeuttavat hyvinvointialueiden hallittua uudistamistyötä ja aiheuttavat epävarmuutta ihmisiä palvelevassa sote-henkilöstössä.

Kuntien taloudellinen eriarvoistuminen on pysäytettävä

Asiantuntijakuulemisten perusteella kuntatalous vaikeutuu kaikilla kunnilla, kaikkein eniten alle 5 000 asukkaan kuntaryhmässä. Kaikkein huolestuttavinta on, että kuntien taloudellinen eriytyminen syvenee. Siihen ei auttaisi varsinkin päähallituspuolue kokoomuksen ikiaikainen tavoite vähentää itseisarvoisesti kuntien lukumäärää, koska Suomessa taloudellinen vauraus on vuosien saatossa keskittynyt alueellisesti. Useamman vähävaraisen kunnan liittäminen yhdeksi kunnaksi ei haastetta ratkaisisi. Suunnan muuttaminen edellyttäisi talouskasvun edellytysten luomista koko maahan, jonka hallitus laiminlyö.

Myös hallituksen kuntapolitiikassa on nähtävissä hallituspolitiikan yleinen punainen lanka: keskittämispolitiikka sekä julkisten varojen ohjaaminen rikkaimmille alueille. Esimerkiksi hallituksen tälle vuodelle toteuttama kiinteistöveromuutos palkitsi vain ruuhkaisinta Suomea. Siitä kointuneiden verotulojen seurauksena kunnilla, joilla on arvokkaita kiinteistöjä, ei ole ollut tarvetta nostaa kunnallisveroa. Vastaavanlaista kädenojennusta ei hallitus ole tarjonnut muille kunnille.

Kuntien talouksien eriytyminen näkyy selvimmin kuntien kantamissa tuloveroprosenteissa. Vuonna 2024 kuntien väliset erot kunnallisverorasituksessa mitattuna ovat jo yli kuusi prosenttiyksikköä. Ääripäät siinä ovat 4,4 % ja 10,8 %. Ensi vuodelle melkein kaikki Suomen kunnat ovat kertoneet paineista kohtalaisille tai huomattavilla sopeutustoimille. Säästöpaineita on kaikenkokoisissa kunnissa eri puolilla Suomea. Joka toisessa kunnassa on paineita nostaa kunnallisveroprosentteja. Veronkorotuspaineet ovat huomattavia, sillä noin neljäsosa kuntia ilmoittaa korotuspaineeksi yli 0,50 prosenttiyksikköä. Kunnat pyrkivät välttämään veronkorotuksia viimeiseen asti, jolloin sopeuttamistoimet kohdistuvat asukkaiden tarvitsemiin palveluihin.

Tehokkain ja nopein lääke kaventaa kuntien välisiä taloudellisia eroja on kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmä. Nykyinen järjestelmä sisältää verotulokertymän pohjalta laskettavan ns. valtionosuuksien tasausjärjestelmän, jolla valtion budjetista tasataan kuntien välisiä taloudellisia eroja. Tavoitteena on turvata jokaiselle lakisääteiset peruspalvelut asuinpaikasta riippumatta kohtuullisella vero- ja maksurasituksella. hallituksella on tästä perustuslaista johdettu velvollisuus (ns. rahoitusvastuun periaate). Nykyinen kuntien valtionosuuksien tasausjärjestelmä, jonka edellinen kokoomusjohtoinen hallitus vesitti vuoden 2015 voimaan astuneessa valtionosuusuudistuksessa, on hyvin maltillinen esimerkiksi Ruotsiin verrattuna. Se on yksi keskeinen syy kuntien välisten taloudellisten erojen repeytymiselle. Päähallituspuolueet kokoomus ja perussuomalaiset ovat johdonmukaisesti vastustaneet kuntien tasausjärjestelmää ideologisin syin. Heidän vaakakupissaan ihmisten yhdenvertaisuudelle sekä heidän tarvitsemilleen palveluille ei ole painoarvoa.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 2

Hallitus on uudistamassa kuntien valtionosuusjärjestelmän, joka astuisi voimaan vuoden 2026 alusta. Hallituksen oli määrä laittaa uudistusluonnos lausuntokierrokselle lokakuussa. Hallitus ilmoitti 22.10.2024 siirtävänsä kunnille kiireellistä ja välttämätöntä uudistusta yhdellä vuodella siitäkin huolimatta, että tietojemme mukaan kaikki uudistusta varten tarvittavat selvitykset oli tehty ja kysymys oli enää lakiluonnoksen lausunnoille lähettämisestä. Kysymys ei voi olla muusta kuin että hallituspuolueet eivät halua vaarantaa omaa menestystään huhtikuun 2025 kuntavaaleissa tuomalla keskusteluun kuntien talouksiin merkittävästi vaikuttavan uudistusesityksensä. Pidämme tätä kunnille annetun lupauksen pettämisenä - kuntapetoksena. Tällä tempullaan kokoomuksen ja perussuomalaisen johtama hallitus pelaa vastenmielistä poliittista peliään kuntapalveluja tarvitsevien ihmisten kustannuksella.

Asiantuntijakuulemisten perusteella hallitus leikkaa ensi vuonna kuntien yleistä valtionosuutta 145 miljoonalla eurolla ilman vastaavia tehtävävähennyksiä. Hallitus tulee samalla rikkoneeksi lupauksen rahoittaa kuntien uudet tehtävät täysimääräisesti. TE-palveluiden rahoitukseen kohdistetaan 37 miljoonan euron säästötoimi ilman, että kuntien velvollisuuksia kevennettäisiin vastaavalla summalla.

Hallitus säästää myös maahanmuuttajien kotouttamisessa siirtämällä kustannusvastuuta kuntien maksettavaksi. Ensi vuonna kahdeksan kuntaa joutuu maksamaan niin sanottuja negatiivisia valtionosuuksia eli siitä, että ne järjestävät lakisääteisiä palveluja. Hallitus ei ole tehnyt mitään tällaisten kuntien aseman parantamiseksi.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä kuntien valtionosuusjärjestelmäuudistus tulee laatia tavoitteella, että jokaisella on oikeus lakisääteisiin peruspalveluihin asuinpaikasta riippumatta kohtuullisella vero- ja maksurasituksella. Ensi vuoden budjetissa kuntien harkinnanvaraista rahoitusavustusta olisi korotettava vastauksena kuntien taloustilanteen vaikeutumiseen. Hallituksen tulee osoittaa lupaustensa mukaisesti kuntien uusiin tehtäviin ja velvoitteisiin täysimääräinen rahoitus eikä leikata rahoitusta ilman vastaavia velvoitteiden vähentämisä, kuten se nyt tekee. Hallituksen tulee ohjelmaansa kirjaama lupaus vähentää kuntien lakisääteisiä tehtäviä ja velvoitteita. Hallituksen tulee lopettaa kustannusvastuun siirtäminen kuntien harteille, jota on tapahtunut valtiontalouden säästötoimenpiteenä.

Turvallisuusviranomaisten riittävä rahoitus ja toimintakyky on turvattava

Suomen turvallisuustilanne on haasteellisempi kuin aikoihin maailmanpolitiikan muutosten, kyberuhkien ja huumausainerikollisuuden vuoksi. Turvallisuusviranomaisten työtä haastavat paitsi laajenevat ja entistä haasteellisemmat tehtävät, niin myös yleinen kustannustason nousu ja valitettavasti myös hallituksen säästötoimenpiteet.

Asiantuntijakuulemisten perusteella kaikki turvallisuusviranomaisemme (poliisi, Suojelupoliisi, Rajavartiolaitos, pelastustoimi ja hätäkeskukset) ovat enemmän tai vähemmän hankaluuksissa rahoituksensa riittävyyden kanssa suhteessa kasvaneeseen työmäärään ja vaikeutuneisiin työtehtäviin.

Hallituksen budjettiriihen päätös kohdistaa niin sanotun tuottavuusohjelman puitteissa kaikille sisäministeriön hallinnonalan turvallisuusviranomaisille suuriakin säästövaatimuksia vuosille

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 2

2025—2028 uhkaa jo niiden suorituskykyä. Huomautamme, että tuottavuusohjelma on käytännössä leikkaus kunkin turvallisuusviranomaisen perusrahoituksesta, joita ei korvaa määräraikaiset lisäykset. Niin sanottu haitarirahoitus estää turvallisuusviranomaisten pitkäjänteistä kehittämistyötä.

Nopeat säästövaatimukset ovat jo aiheuttaneet yt-neuvottelujen käynnistämiset ainakin Suojelupoliisissa sekä palomiehiä ja hätäkeskuspäivystäjiä kouluttavassa Kuopion Pelastusopistossa. Suojelupoliisissa vähennystarve olisi jopa 60 henkilötyövuotta eli joka kymmenes työntekijä. Rajavartioloitoksessa tuottavuusohjelma voi johtaa muun muassa henkilöstövähennyksiin, rajanylityspaikkojen sulkemisiin, tarvittavien materiaalihankintojen karsimisiin sekä polttoainekustannuksissa säästämisiin. Lisäksi jokaisessa turvallisuusviranomaisessa haasteeksi tulee henkilöstön jaksaminen ja työhyvinvointi.

Kuopion pelastusopiston rahoitusvaikeuksien taustalla on hallituksen päätös alkaa rahoittaa valtion budjetista Helsingin pelastuskoulua, joka kuluvaan vuoteen asti toimi Helsingin kaupungin rahoituksella sekä koulutti palomiehiä pääkaupunkiseudun tarpeita varten. Kuopion Pelastusopistolle varatusta lisärahoituksesta osa ohjattiin Helsingin pelastuskoululle. Kummallakin kouluttajalla on oma hallintonsa, vaikka vähintään mitä pitäisi tehdä on yhdistää huomattavasti pienempi Helsingin pelastuskoulu osaksi valtakunnallista Kuopion Pelastusopistoa, jolloin hallintokuluisa säästettäisiin.

Tähdennämme myös, että poliisien määrän lisääntyessä uusia virkoja pitää ohjata myös harvemman asutuksen alueille.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että turvallisuusasioita pitäisi Suomessa alkaa tarkastella kokonaisturvallisuuden kannalta. Puolustusvoimien tavoin myös perinteiset sisäisen turvallisuuden viranomaiset (poliisi, Suojelupoliisi, Rajavartioloitus, pelastustoimi ja hätäkeskuslaitos) tarvitsevat vakaat rahoitusnäkökulmat. Samanlainen tarve on myös kyberuhkien torjunnassa. Valiokuntakuulemisten perusteella erityisesti Suojelupoliisi ja Rajavartioloitus ovat vaikeimmassa tilanteessa.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottomenoissa olisi huomattavasti säästö- ja tehostamisvaraa

Valtiovarainministeriön 6.3.2023 julkaistussa meno- ja rakennekartoituksessa todetaan, että "Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton uudistamisen ja oleskelulupamenettelyn tehostamisen kautta voisi olla saavutettavissa noin 100 miljoonan euron säästö."

Ensi vuoden talousarvioesitykseen liitetystä yksikkökustannuslaskelmista voidaan päätellä, että hallitus ei ole tehnyt asialle vielä mitään. Määrärahojen pienentäminen on perustunut oletukseen Ukrainan sotaa pakenevien määrän pienentymisestä.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä varsinkin tässä taloudellisessa tilanteessa hallituksen tulisi ottaa vakavasti valtiovarainministeriön arvio 100 miljoonan euron säästöpotentiaalista ja toteuttaa vastaanottopalveluiden tehostaminen esimerkiksi lisäämällä majoitusta kuntien vuokra-asunnoissa tai yksityismajoituksessa kalliiden vastaanottokeskusten sijasta. Hallituksen linja vai-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp
Eriävä mielipide 2

kuttaa olevan päinvastainen. Kuluvan vuoden kolmannessa lisätalousarvioesityksessä hallitus pyytää eduskunnalta lisää (velka)rahaa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottomenoihin ja vastaanottorahan maksamiseen, koska Ukrainan sodan pitkittyessä turvapaikan saaneita ollaan siirtämässä yksityismajoituksesta kustannuksiltaan kalliimpiin vastaanottokeskuksiin.

Harmaan talouden torjunta on otettava vakavasti

Kokoomuksen ja perussuomalaisten johtama hallitus on ensimmäinen hallitus tällä vuosituhanella, joka ei kirjannut hallitusohjelmaansa harmaan talouden torjuntaohjelmaa. Kuluvan vuoden budjetissa hallitus leikkasikin harmaan talouden torjunnasta yhteensä 3,3 milj. euroa, josta 1,9 milj. euroa kohdistettiin Verohallintoon.

Viime talvena käydyn julkisen keskustelun päätteeksi hallitus kuitenkin taipui ja se käynnisti harmaan talouden torjunnan ohjelmatyön maaliskuussa 2024. Sille ei ole osoitettu erillisrahoitusta ensi budjetissa.

Mielestämme harmaan talouden torjunta tulee ottaa vakavasti. Harmaa talous on rikollista toimintaa, jonka seurauksena valtiolta jää verotuloja saamatta ja yritykset joutuvat keskenään eriarvoiseen asemaan. Välinpitämättömyys, mitä hallitus alun perin osoitti, on omiaan rapauttamaan yhteiskuntamoraalia.

Harmaan talouden torjunta on vilpintekijöiden etsimistä ja löytämistä. Verohallinnon mukaan muun muassa alustataloudessa ilmenee verojen välttelyä, joita tehokas harmaan talouden torjunta voisi havaita.

Keskustan valiokuntaryhmä korostaa, että harmaan talouden torjunta on verohallinnon, poliisin, tullin, syyttäjien ja tuomioistuinten saumatonta yhteistyötä, joka tarvitsee riittävän rahoituksen. Aiempien vuosien kokemusten perusteella siihen kohdennettu lisärahoitus on tuottanut valtiolle tuloja moninkertaisesti. Korvamerkityn lisärahoituksen tarvetta kasvattaa se, että hallituksen tuottavuusohjelma pakottaa harmaan talouden torjunnan edellä mainittuja keskeisiä viranomaisia huomattaviinkin säästöihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon edellä olevan.

Helsingissä 25.10.2024

Hanna Räsänen kesk
Petri Honkonen kesk

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Kuntatalous

Asiantuntijakuulemisten perusteella on aika selvää, että yksittäiset kuntien taloutta vahvistavat linjaukset eivät riitä johtamaan neutraaliin yhteisvaikutukseen, kun samaan aikaan kuntien tuloihin kohdistetaan useita rahoitusleikkauksia sekä lukuisia kuntataloutta vähintään lievästi heikentäviä linjauksia.

Vuonna 2025 kuntien valtionosuuden indeksikorotus olisi 3,4 prosenttia ja siitä aiheutuva valtionosuuden lisäys 85 934 000 euroa. Hallitusohjelman mukaisesti peruspalveluiden valtionosuuden indeksikorotukseen tehdään yhtä prosenttiyksikköä vastaava vähennys vuosina 2024-2027. Vuonna 2025 vähennys pienentää valtionosuutta 25 275 000 euroa.

Vähennys on käytännössä leikkaus kuntien sivistyspalveluista, sillä ne muodostavat valtaosan kuntien menoista. Indeksileikkaus siis heikentää esimerkiksi varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen rahoitusedellytyksiä. Kuntien toimintakyvylle on välttämätöntä, että valtionosuuksista ei leikata.

Kotoutuminen

Suomen työikäisen väestön kasvu on maahanmuuton ansiota. On siis selvää, että tarvitsemme myös jatkossa merkittävän määrän maahanmuuttoa vuosittain, jotta ikärakenteemme oikenis ja työvoimaa riittäisi.

Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen vaativat kuitenkin määrärahoja, joita hallitus valitettavasti leikkaa merkittävästi. Vastuu palveluiden järjestämisestä siirtyy vuoden 2024 alusta alkaen kunnille valmiiksi 58 miljoonaa euroa alijäämäisenä.

Laskennallisten korvausten leikkaaminen uhkaa kotoutumispalveluiden laatua ja saatavuutta, mikä puolestaan uhkaa johtaa kotoutumisen heikentymiseen ja yhteiskunnallisten ongelmien lisääntymiseen. Leikkauksilla on todennäköisesti vaikutusta myös kuntien halukkuuteen ottaa kiintiöpakolaisia. Lisäksi tulkkauspalveluista säästäminen vaikeuttaa maahanmuuttajien asioiden hoitamista, vaarantaa oikeusturvan ja hidastaa palveluprosessia.

Tutkimusten mukaan on selvää, että epäonnistunut kotoutuminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi. Pidemmällä tähtäimellä tarve kalliimmille sosiaalipalveluille ja toimeentulotuella kasvaa epäonnistuneen kotoutumisen myötä. Kotoutumiseen panostaminen puolestaan lisää maahanmuuttajien mahdollisuuksia työllistyä ja osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus kasvaa noin 1,6 miljardia, mutta suurin osa siitä johdetaan jälkikäteistarkastuksesta eli on aiemman vuoden alijäämän kattamista. Jälkikäteistarkistus korjaa hyvinvointialueiden taloutta liian hitaasti jälkikäteen. Rahoituksen riittämättömyyden vuoksi taloussuunnittelu on hankalaa ja hyvinvointialueet joutuvat supistamaan toimintaansa.

Asiantuntijoiden kuulemisten perusteella on ilmeinen riski, etteivät hallituksen laskennalliset säästöt toteudu täysimääräisinä ja riittävän nopealla aikataululla ja siten johdetaan tosiasiallisiin kokonaissäästöihin tilalle syntyvien kustannusten vuoksi. Esimerkiksi perusterveydenhuollon hoitopääsyn pidentämisestä aiheutuva laskennallisen rahoituksen vähennyksen arvioidaan hyvinvointialueilla yleisesti johtavan toteutettaessa muiden kustannusten kasvuun. Asiakasmaksujen korotuksella ei puolestaan ole hyvinvointialueiden taloutta parantavaa vaikutusta, jos vastaava osuus säännönmukaisesti vähennetään hyvinvointialueiden saamasta rahoituksesta etukäteen.

Hyvinvointialueiden rahoituksen keskeinen osa, HVA-indeksi on määritelty 3 %:iin. Saatujen asiantuntijalausuntojen mukaan tämä ei vastaa hyvinvointialueiden todellista kustannusten kasvua.

On selkeä arvovalinta, että julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta lähtökohtaisesti kiristetään, mutta budjetissa toimialalle kohdistettava poikkeuksellinen lisärahoitus kohdennetaan yksityiselle sektorille esimerkiksi Kela-korvausten kasvattamisen muodossa. Tällainen tehoton yksityisen sektorin tukeminen julkisen terveydenhuollon kustannuksella ei vasemmistoliitolle käy.

Hyvinvointialueiden riittävän rahoituksen turvaaminen on elintärkeää ihmisten perusoikeuksien ja laadukkaiden palveluiden näkökulmasta. Rahoituksen ja toiminnan tasapainottamiseksi hyvinvointialueiden alijäämän kattamisvelvoite tulee pidentää vähintään neljään vuoteen ja hyvinvointialueiden kustannusindeksi päivittää vastaamaan paremmin alueiden todellisia menoja. Hyvinvointialueille tulisi antaa verotusoikeus, jotta ne voivat kehittää toimintaansa pitkäjänteisesti ja vastuullisesti. Muutoksia tarvitaan myös hyvinvointialueiden henkilöstöpolitiikkaan.

Pakolaiskiintiö

Pakolaiskiintiö on hallittu keino auttaa haavoittuvimmassa asemassa olevia pakolaisia. Se tarjoaa kipeästi kaivatun turvallisen reitin suojeluun ja mahdollistaa uuden alun usein vuosia pakolaisleireillä eläneille. Kiintiöpakolaisiksi on valittu muun muassa kidutuksen uhreja, väkivaltaa kokeneita naisia, vammaisia ja lapsiperheitä. Suomen vastaanottamista kiintiöpakolaisista vuosittain noin puolet on ollut lapsia.

Pakolaiskiintiö tulisi nostaa 500:sta 2500:een.

Harmaan talouden torjunta

Harmaan talouden aiheuttama lasku julkiselle sektorille on suuri: eri arvioiden mukaan vähintään 4-6 miljardia euroa. Esimerkiksi pimeää työtä tekemisestä aiheutuva vaje verojen ja sosiaaliva-

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2024 vp
Eriävä mielipide 3

kuutusmaksujen menetyksinä on noin 300—480 miljoonaa euroa. Ehkäisemällä harmaata taloutta parannetaan julkisen talouden rahoitusasemaa, vähennetään velkaantumista ja lisätään talouspoliittista liikkumavaraa.

Harmaan talouden torjuntaan pitäisi panostaa kaikilla viranomaissektoreilla. Hallitus on talousarvioesityksessä osoittanut Poliisille määrärahoja harmaan talouden torjuntaan, mutta jättänyt Tullin ja Verohallinnon niistä paitsi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2024

Anna Kontula vas